

DAGENS FRÅGOR

När höst-loven föllo. På grund av den hårda processledning, som utövas från första kammarens talmansbord, blev det ingen debatt i senaten om höstsessionens viktigaste fråga, nämligen rationaliseringen av riksdagsarbetet. Ingen talare var förhandsanmäld — inte ens den ende utskottsreservanten — då ärendet påropades och ingen kom sig för att begära ordet under det korta tidsmoment, som stod till buds. Kammaren beslöt alltså utan vidare bifalla konstitutionsutskottets förslag. Mången har i detta intermezzo velat se ett kammarens tysta resignerande inför ett blint och obevekligt öde, dvs. den höga församlingens förestående hädanfärd. Detta torde dock vara ett orealistiskt betraktelsesätt. I varje fall inom topparna av landets största politiska parti finner man meningar av dylikt slag chockerande.

I medkammaren tog man mera tid på sig. I själva starten fingo ledamöterna ett förträffligt bevis på nödvändigheten av att något göres. Man hade nämligen i fem och en halv timmar debatterat kanske inte alltför intressanta interpellationer och s. k. enkla frågor, innan man omsider hann fram till föredragningslistans första utskottsärende. En dylik ordning kan ju omöjligen anses såsom tillfredsställande.

I sitt 21-punktsprogram hade konstitutionsutskottet lämnat en rad förslag i ämnet. Intet av dessa var revolutionerande. Utskottet hade med tämligen lätt hand tagit på problemen, uppenbarligen väl medvetet om den konservatism, som den svenska riksdagen plägar ådagalägga så snart fråga är om ingrepp i dess beteendemönster.

Först och främst är att observera att utskottet och därmed riksdagen sköt ifrån sig den betydelsefulla frågan om höstsessionen att behandlas »i ett annat sammanhang», som det hette. Kvar står alltså fortfarande — som herr Håstad (h) påvisade — idén om att man skall börja riksdagsarbetet exempelvis den 1 december eller möjligen den 15 november och ha en sammanhängande riksdag. Kvar finns också möjligheten, att man t. ex. sammantränger höstriksdagen litet mera än som skett, och det är dithän utskottet anses syfta med uttalandet att ingenting hindrar att arbetet börjar senare, förslagsvis den 1 november.

Men är det möjligt att tämligen omedelbart efter »rationaliseringsbeslutet» av 1954 förmå riksdagen att åter ta upp frågan om höstsessionen? *Sannolikt inte. Det finns inom riksdagsutskottens rika förråd av standardmotiveringar för avslag på motioner åtskilliga, som skulle kunna komma till användning i ett sammanhang som detta. Exempelvis denna: »Enär riksdagen så nyligen som vid 1954 års höstsession . . . hemställer utskottet att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»*

Bland de nya anordningar, som förmodligen mest intressera den stora allmänheten, är den fastare organiseringen av frågetimmen. Beslutet innebär att riksdagen på talmanskonferensens initiativ år 1955 kan fastställa en viss dag och en viss timme för denna förrättning. I övrigt uttalade ut-

skottet med instämmande av riksdagen en lång rad förhoppningar om att statsråd och interpellanter måtte ålägga sig självdisciplin och inte sväva ut alltför mycket utan medverka till att frågorna måtte kunna avgöras inom rimlig tid.

Huruvida det här är fråga om »pia desideria» — fromma önsknings — som de gamla teologerna brukade säga, får framtiden utvisa. I norska stortinget, som en utskottsdelegation varit över och studerat, avverkar man under »spörretimen» 12 à 13 frågor. I engelska underhuset, som är det beundrade idealet, är man ännu snabbare. »No, Sir!» eller »Yes, Sir!», är ju ganska ofta svaret från regeringsbanken på den eller den frågan. Så långt lära väl aldrig vi med våra byråkratiskt omständliga traditioner kunna hoppas hinna, men även den minsta förbättring i nu rådande ordning måste betraktas såsom ett framsteg till fromma för det politiska intresset och kontakten mellan riksdagen och folket, dess uppdragsgivare.

I varje fall böra de inledande historiska exposéerna i interpellations-svaren kunna kraftigt nedskäras. Det är ju inte alldeles nödvändigt för departementens ambitiösa statssekreterareavdelningar att i varje fråga gå tillbaka till Olof Trätäljas dagar för att få nödigt perspektiv på problemet.

Till slut må om debatten sägas, att det bildspråk, väsentligen hämtat ur zoologien, som konstitutionsutskottets ordförande prosten Hallén (s.) och dess kritiker herr Gustafson i Göteborg (fp.) använde sig av vid behandlingen av utskottsbetänkandet, törhända föll något utanför ramen vid en överläggning av denna art.

Bland från vår sessionen överstående ärenden befann sig högerförslaget om skattefrihet för bostadssparande. Majoriteten i bevillningsutskottet och därefter i kamrarna nedlade betydande ansträngningar på att finna argument mot förslaget. Framför allt invände man, att taxeringstekniska skäl omöjliggjorde ett realiserande av planerna. Repliken att det ifrågasatta bostadssparkontot vore konstruerat efter mönster av det av riksdagen tidigare, i allmänt samförstånd beslutade investeringskontot för skog vann föga beaktande. Inte heller spelade det någon roll för avgörandet att olika högertalare kunde påvisa de gynnsamma erfarenheterna från bland annat Finland och Tyskland i fråga om skattelindrande åtgärder. Medan i vårt land sparräkningarna i bankinstituten i fjol ökade omkring 7 procent, är motsvarande ökning i Finland 18 procent. Ännu bättre resultat redovisas av de tyska Bausparkassen, som inrättats för att gynna sparandet och bostadsbyggandet. Att sparandet i vårt land är för litet i förhållande till investeringsbehovet framgår av många omständigheter. För närvarande finnas i affärsbankerna infrusna byggnadskreditiv på mellan 500 och 600 milj. kr., och låneansökningarna hos hypoteksförningarna köa, sägs det, med omkring 200 milj. kr.

Strävandet efter millimeterrättvisa i skattelagstiftningen är all heder värt, men det får nog inte drivas så långt, att man — som ofta sker i dessa sammanhang — gör det bästa till det godas fiende. Med herr Hagberg i Malmö (h.) har man anledning spörja var vi inte skulle stått i fråga om kapitalförsörjningen i vårt land, om man lade ned lika mycken energi på att söka komma fram till gemensamma lösningar på det svenska sparproblemet som man nu gör för att påvisa ogenomförbarheten i det ena eller andra sparfrämjande förslaget — när det kommer från oppositionen.

I svärmen av interpellationer intogs en plats för sig av herr Skoglunds i Doverstorp (h.) frågor om hur landets sjukvårdsresurser kunna väntas klara den allmänna sjukförsäkringens genomförande och om vilka åtgärder, som regeringen och myndigheterna vidtagit för att försäkringen skall kunna genomföras effektivt och smidigt. Interpellanten fick förmånen av svar från två statsråd, nämligen inrikesminister Hedlund och socialminister Sträng.

Om båda svaren synes kunna sägas, att de ingalunda avlägsnade farhågorna för hur det stora experimentet kan komma att avlöpa. På många områden föreligga anmärkningsvärda brister. Ett exempel bland många: det är först under de senaste dagarna, som en slutlig överenskommelse träffats mellan de berörda myndigheterna och läkarförbundet om hur sjukkassekvittona och receptblanketterna skola se ut, meddelade herr Skoglund. Helt naturligt räcker det dock inte med hur dessa formulär skola se ut. De måste ju även tryckas och distribueras. Läkarförbundet har åtagit sig tryckningen. Det gäller då först att trycka och distribuera till alla läkare ca 400 000 läkemedelskort, 2 miljoner receptblanketter och i första hand minst lika många sjukkassekvitton. Veterligt hade inga av dessa tryckts och distribuerats eller ens börjat tryckas i första veckan av december.

Interpellationen av herr Braconier (h.) om statsministermötet på Harpsund och Nordiska rådet föranledde en livlig debatt i andra kammaren. Från skilda håll uttrycktes önskemål om bättre kontakt mellan riksdagen och Nordiska rådet. Det kan, sade interpellanten med fog, bli komplikationer, om delegaterna i rådet ge löften, som riksdagen sedan blir tvungen att uppfylla. Excellensen Undén instämde i att informationerna böra bli mera kontinuerliga men menade, att den livliga norska debatten framför allt beror på oenigheten i Norge rörande nordiskt samarbete.

Hr Sköld som rekordhållare. Sällan eller aldrig torde en svensk finansminister ha utrustat sig med så många pekpinnar som statsrådet Sköld, då han och hans kansli satte sig ned för att motivera budgeten för 1955—56. Med en smula tillspetsning skulle man kunna säga, att de många frikostigt utdelade råden tyda på en uppenbar villrådighet hos skolmästaren.

Utgångspunkten är också ganska märklig. Vårt land upplevde 1954 en hastigt expanderande konjunktur, som med ens slog undan benen på den konstfärdiga och relativt pessimistiska prognos nationalbudgetdelegationen lagade ihop i slutet av 1953, gällande 1954. Det blev full sysselsättning över hövan i stället, bl. a. tack vare att de utländska konjunkturerna fingo ett annat förlopp än man väntat eller rättare sagt befarat. Den privata produktionen tog chansen och lade hastigt om sitt investeringsprogram. I stället för beräknad minskning blev det en inte oväsentlig ökning. Samtidigt hade emellertid stat och kommun berett sig på att öka investeringarna för att möta ev. arbetslöshet — de togo ungefär hälften var av den elva-procentiga ökningen av de offentliga investeringarna, exklusive bostäderna. Det är inte att undra på att det blivit trångt om arbetskraften och att resurserna över huvud taget ansträngts.

Finansministern söker förklara och försvara statens åtgöranden och är

varnande mot kommunerna men framför andra söker han anklaga näringslivet för att det — helt enkelt uppfyllt sin naturliga uppgift att ta till vara möjligheterna! Tyvärr saknar man i budgetmotiveringen utländska jämförelser, som visserligen alltid äro svåra att göra men som likväl i fråga om produktionsökningen inom OEEC-länderna förete vissa överensstämmelser. I jämförelse med dessa länder och framför allt Holland, Italien och Västtyskland torde den svenska produktionsstegringen under 1954 inte te sig särskilt anmärkningsvärd.

I högsta grad anmärkningsvärt är det däremot att finansministerns budgetförslag för 1955—56 redovisar en rekordbudget i återhållsamhetens tecken! Det låter paradoxalt, men budgeten slutar på 9,5 miljarder, vilket betyder en ökning med ca 900 miljoner mot löpande budget, och ändock har blott ett femtiotal miljoner anslagits till nya ändamål: sinnessjukvård, yrkesundervisning, forskning och andra pålappningar på gamla vetenskapliga behov.

Finansministern kan naturligtvis redovisa, vart varje öre går. Talet om automatiska utgiftsstegringar, som äro »ofrånkomliga», lär nog kunna synas i sömmarna. Termen är kanske ett skalkeskjul, som döljer utgiftsstegringar, beroende på bristfälligt förberedda riksdagsbeslut. Ändock ställer man sig frågande till en budget med flödande statsinkomster men åtdragen livrem. Det måste tyda på att det är staten, som överansträngt sig och nu har svårt att behärska det hela.

Vilka faror varskar nu finansministern? Den mörka skuggan är inflationen, som denna gång inte kan belastas Koreakrig eller annan utländsk influens. Blir det inflation i Sverige är finansministern dess barnmorska.

Staten begränsar sina investeringar, men det är lättare sagt än gjort och framför allt dröjer effekten. Kommunerna få en allvarlig förmaning, men finansministern måste också medge att »den starka kommunala utgiftsstegringen underbygges av en mycket hög likviditet». Kommunernas sammanlagda banktillgodohavanden uppgå till 1,7 miljarder kronor. De berörs därför kanske mindre av lånerestriktioner än av byggnadstillstånden. Det heter som slutsats: »Det är ett samhällligt intresse, att kommunerna i sin förvaltning beaktar det inflytande de utövar på den allmänna ekonomiska utvecklingen i landet och det ansvar de delar med statsmakterna för att vidmakthålla prisstabilitet och samhällsekonomisk balans.»

Förmaningarna gå vidare till företagare och konsumenter och avtalsförhandlingarna och -förhandlingarna ställas kärvt upp till beskådan. Företagarna få veta att deras beskattning och avskrivningsrätt skola föranleda åtgärder. Propositionsskrivarna inse emellertid att de äro inne på produktionshämmande åtgärder i en situation, då standardhöjningen kräver kapacitetsutvidgning och rationalisering. Man tröstar sig dock med att dämpningen skapar »en tjänligare jordmån för en gynnsam produktionsutveckling på längre sikt». Därmed är finansministern ute på mycket svag is — det rör sig mera om politisk tro än verkligt vetande. Än värre blir resonemanget längre fram, då det heter, att statsmakterna inte kunna underlåta att hålla tillbaka investeringsvolymens ökning, »även om därigenom i och för sig värdefulla projekt med hög produktivitet får ställas på framtiden». Man tröstar sig med att »den uteblivna produktivitetsvinster är mindre än de skadeverkningar för hela samhällsekonomin som

skulle uppkomma genom en ohämmad investeringsutveckling». Detta innebär helt enkelt att herrarna i finansdepartementet med en enkel fras upphöja sig till bedömare av och domare i frågan om näringslivets framtida skepnad. En sådan förmäthenhet i ett tidigare produktionsskede skulle ha låtit vårt land gå miste om den industriella revolutionens vinster sedan sekelskiftet. Och dock befinna vi oss över hela världen i en ny industriell evolutionsperiod! Vi få inte bli efter i den konkurrensen.

Löntagarna få också veta att skinnfällan för deras vidkommande är mycket kortare än de trott, då de formulerat sina krav. De ställas att välja mellan full sysselsättning eller långtgående och kännbara ingripanden i det ekonomiska livet. Så talar ett diktatorsämne.

Bakom alla dessa morska uttalanden bjuder finansministern endast på gamla och ganska uttjänta medel av regleringsmodell. Det råder en påfallande skillnad mellan finansministerns gester i finansplanen och de gåringar han behåder eller ännu vill hålla i bakfickan. Det vore mycket att säga om denna sort av hushållning. Det kan dock räcka med att konstatera att man känner trädet av frukten. Det har kommit för mycket av politik i ekonomin och för mycket av ekonomi i politiken. Området är alltför svårt att behärska för dem som utsett sig själva till dirigenter. Staten vill visserligen via finansminister Sköld dela med sig av ansvaret åt höger och vänster, men den vill samtidigt förbehålla sig att ensam bestämma, vad som skall göras och följer därvid en politisk trosbekännelse, om vilket man lindrigast kan säga, att den i vår tid är omodern.

Vem regerar i Estland? I Sovjetestland blir det med varje år allt tydligare, att de estniska kommunisterna egentligen inte ha någonting mera att säga till om i fråga om landets styrelse. De behövdes i början, vid maktövertagandet, i sin egenskap av trogna och lydiga verkställare av Moskvas order. Men då sovjetmakten redan hade blivit relativt säkrad, skötes de estniska kommunisterna undan för undan allt längre bort från maktens köttgrytor. I deras ställe kommo antingen helryssar eller förryskade avkomlingar av estniska immigranter, s. k. rysslandsester. I detta hänseende utgöra Estland och de andra baltiska staterna för närvarande skolexempl på det öde som väntar ett lands hemmakommunister, när Moskva får makten. Även Sveriges kommunister skulle ha mycket att lära av de nu rådande förhållandena i Sovjetestland — om de bara kunde komma dit!

Den högste verkställaren av Moskvas order i Tallinn är egentligen förste sekreteraren i det estniska kommunistpartiets centralkommitté Ivan Käbin, genom vilken även direktiven från Moskva till marionettregeringen och till marionettparlamentet passera. Denne Estlands röde »tsar» är född 1905 som son till en bonde i norra Estland och blev då döpt till Johannes, men redan år 1910 utvandrade hans föräldrar till Sankt Petersburg, och där blev Johannes en rysk Ivan. Efter revolutionen inträdde han i de ryska ungmunisternas organisation och senare i det ryska kommunistpartiet, studerade i Leningrad vid partiskolan och på kurser i marxism-leninism liksom sedan i Moskva vid partiinstitutet, arbetade som tjänsteman för det ryska kommunistpartiet i Leningrads oblast och i Sibirien i Omsks oblast och tjänstgjorde till slut som lärare i marxism-

leninism i Moskva. Han hade i Ryssland inte någon kontakt med de estniska kommunisterna därstädes, vilka eljest hade sina organisationer såväl i Leningrad som i Moskva och en egen estnisk tidning. Först år 1941 upptäckte Moskva hans estniska härstamning och han skickades till Tallinn som en liten tjänsteman vid det estniska kommunistpartiets centralkommitté. På den tiden talade Johannes-Ivan Käbin endast en mycket bristfällig estniska. Redan år 1948 upphöjdes han enligt Moskvas direkta önskan till befattningen som sekreterare vid centralkommittén, fastän det fortfarande beredde honom stora svårigheter att uttrycka sig i skrift på estniska språket. Två år senare, i början av år 1950, anförtröddes redan åt honom genomförandet av den stora utrensningen av Estlands hemmakommunister enligt direktiv som hade utgått från Moskva. För denna tjänst blev han i mars 1950 centralkommitténs förste sekreterare och är sedan dess Moskvas trofast underdånige orderverkställare i Tallinn. I Tallinn har han hunnit äta sig ganska fet, han har skaffat sig en hel rad ordentliga skraddarsydd kostymer och till slut ändrat förnamnet tillbaka till Johannes. Han har även hunnit att lära sig estniska ganska bra.

Käbins närmaste man är partiets centralkommittés andre sekreterare Leonid Lentsman, vilken också är rysslandsest. Han är född 1915 i staden Simferopol på Krim, har vuxit upp i den lilla staden Toropets vid lettiska gränsen och har tjänstgjort som lärare i oblasten Murmansk, han har vidare varit verksam bland de ryska ungdömmisterna, senare som politruk i röda armén. Han skickades till Estland först år 1947. Fastän Lentsman i Ryssland inte hade haft någon kontakt vare sig med de estniska kommunisterna därstädes eller med den estniska kulturen, och fastän han fortfarande talar estniska med en stark rysk accent, har han i Sovjetestland satts att dirigera nationens kulturella, konstnärliga och vetenskapliga liv. Den andre av Käbins närmaste medarbetare är helryssen F. Usjanov från Moskva, en man ungefär i medelåldern, som inte kan ett ord estniska. Hans uppgift som sekreterare vid partiets centralkommitté är att leda hela det sovjetestniska jordbruket. Eftersom Usjanov, liksom en rad avdelningschefer vid centralkommittén överhuvudtaget, inte kan estniska, är ryska umgänges- och tjänstespråk hos det estniska kommunistpartiets toppar.

Ungefär samma bild företer även marionettregeringen. »Premiärministern», ministerrådets ordförande Aleksei Müürisepp är själv visserligen född i Estland år 1902, nämligen på Ösel, men hans föräldrar flyttade redan omkring år 1908 till trakten av Jenissej-floden i Sibirien, där Aleksei växte upp och förryskades. Han blev medlem i det ryska kommunistpartiet, arbetade först som partifunktionär och senare som elektromekaniker och järnvägstjänsteman. I början av ockupationen utsågs han till avdelningschef i den estniska järnvägsstyrelsen, överfördes senare till partiets centralkommitté såsom tjänsteman och blev år 1949 ställföreträdande »premiärminister». Sedan han hade hjälpt Moskva att utrensa de estniska hemmakommunisterna ur marionettregeringen, utnämndes han för dessa förtjänster år 1951 till »premiärminister». Liksom Käbin har han fortfarande inte hunnit att lära sig tala estniska språket utan brytning.

Müürisepp och hans fem ställföreträdare bilda ett inre kabinett i den

månghövdade marionettregeringen. Dessa ställföreträdare äro tre rysslandsester: Valter Klausson (f. d. MVD-funktionär), Albert Vendelin och Georg Nellis, en äkta ryss: den 50-årige Aleksander Sokolov från Moskva och till sist Arnold Green, en estnisk karriärst i 35-årsåldern, son till en köpman från Kadrina och f. d. scoutledare.

Bland det stora antalet medlemmar i marionettregeringen kunna som exempel nämnas ännu några namn. Inrikesminister är Johan Lombak, generalmajor i röda armén, som, född i Estland 1897, redan som yngling flyttade till Ryssland och där har tjänstgjort så mycket som 18 år inom hemliga polisen och milisen. Undervisningsminister är Voldemar Oja, en 60-årig folkskollärare från Sibirien av estnisk härkomst. Byggnadsminister är ryssen Vsevolod Generalov och minister för fiskerierna och fiskeriindustrin är en 50-årig ryss Pavel Anissimov. Angående de båda sistnämnda vet man ingenting annat än att i deras ministerier ständigt härskar oreda och korruption. Även chefen för den statliga plankommissionen är en äkta ryss Aleksander Hromov. Långt över hälften av samtliga »ministrar» är rysslandsester.

Vid sidan av partiets centralkommittés sekreterare och marionettregeringens s. k. inre kabinett har marionettparlamentet, högsta rådet, mycket mindre betydelse. Ordföranden i högsta rådets presidium är formellt visserligen »statspresident», men i realiteten äger han inte någon som helst makt, utan han är endast en galjonsfigur. Troligen därför sitter på denna plats en estnisk kommunist, men inte heller han hör till den gamla kadern, utan det är författaren August Jakobson som först under krigstiden år 1942 i Ryssland anslöt sig till det estniska kommunistpartiet. Han är född år 1904 i Pärnu och är för närvarande svårt tbc-sjuk. Han bor i slottet Kadriorg, vilket är starkt bevakat av milis, och skriver där antiamerikanska propagandapjäser, för vilka han redan har fått två Stalin-pris.

De obetydliga »regeringsbestyr» som »presidenten» har sig anförtrodda, ombesörjer vanligtvis Jakobsons ställföreträdare Endel Puusepp, som är född 1909 i Krasnojarsk i Sibirien som son till estniska invandrare, han är f. d. kommendör i röda arméns bombflyg och erhöll 1942 titeln Sovjetunionens hjälte, en man med stora ryska mustascher, som på sitt bröst kan hänga åtta ordnar, sju medaljer och över tio hederstecken.

Samma förhållande som råder inom det estniska kommunistpartiets centralkommitté och Sovjetestlands marionettregering och marionettparlament råder för närvarande på varje livsområde. Ledande poster innehas av rysslandsester som tala estniska bristfälligt, eller ryssar som endast tala sitt modersmål, ibland vilka blott någon enstaka från Estland härstammande kommunist har förirrat sig. Som ett exempel kan man även framhäva förhållandena inom vetenskapen och den högre bildningen, som helt och hållet dirigeras av rysslandsester. Sålunda är den 60-årige agronomen från Kola-halvön Johan Eichfeld preses i Vetenskapsakademien, den 50-årige kandidaten i fysik från Leningrad Fjodor Klement är rektor för det över 320 år gamla Tartu universitet, Lantbrukshögskolans i Tartu rektor är fru Minna Klement (f. vice-sovchozminister), en agronom från Ryssland, rektor för Tallinns Polytekniska Institut är ingenjör Ludvig Schmidt från Ryssland, direktör för konsthög-

skolan i Tallinn är den nära 70 år gamle Friedrich Leht från Moskva, f. d. tjänsteman i ryska folkkommisariatet för undervisningen. Endast direktören för Konservatoriet i Tallinn är en omkring 50 år gammal est, Eugen Kapp, trefaldig Stalinpristagare, men även han är född i Ryssland, nämligen i Atrahan, och föräldrarnas hemspråk var ryska.

Men ju lägre tjänsterna äro och ju mindre lönen, dess mindre är rysslandsesternas och ryssarnas relativa betydelse. I det socialt lägsta skiktet, kolchozbönderna, förekomma de knappast alls. Sålunda lämnades t. ex. i december 1954 till 412 mjölkare, svinskötare och andra jordbrukets s. k. tätmän högsta rådets hedersdiplom, varvid man konstaterar att av dem endast 17 (4 %) hade ryska namn (se »Rahva Hääl» 7.12.54). I augusti och september utdelades ordnar och hedersdiplom till järnvägstjänstemän, sammanlagt 657 personer, varvid av de 57 högre tjänstemän som fingo de förnämligaste hederstecknen sånär som på 4 samtliga voro ryssar; men av 60 personer som fingo de enklaste hedersdiplomerna voro endast 8 ryssar (se »Rahva Hääl» 17.8.54 och 12.9.54). Dessa siffror giva karakteristiska exempel på att höga tjänster och »ära» höra det härskande »herrefolket» ryssarna till, medan arbetet måste utföras av »infödingarna» esterna.

Aleksander Kaelas.

Käppen och moroten. Den parlamentariska vårsessionen har börjat och statsverkspropositionen har avlämnats. På morgonen den 12 januari har man i det socialdemokratiska huvudorganet erfarit, att budgeten är stark. Omdömet innefattar intet moment av överraskning. Det upprepas år från år i Morgon-Tidningen på morgonen den 12 januari. (Den 13 i samma månad de år, då riksdagens öppnande på grund av helgdag uppskjutits till den 12.) Förr i världen gällde det herr Wigforss. Nu gäller det herr Sköld. Det ingår på något sätt i ceremonielet för riksdagens högtidliga öppnande ungefär som Carl XI:s drabanter eller Farbror Sven vid radiomikrofonen på rikssalens läktare.

Så till vida är alltså allt i sin ordning. Detta hindrar dock icke, att åtskillig undran föranletts av innehållet i den nådiga luntan i år. Först och främst funderar nog gemene man en del över inflationsfaran och hur därmed egentligen kan förhålla sig. Det var ju dock så att inflationsriskerna under den gångna valsommarens soliga dagar betecknades som obefintliga. Prisläget var stabilt, hette det från koalitionspartiernas samtliga talarstolar. (Bondeförbundets företrädare i valdebatterna preciserade som bekant för sin del frågeställningen sålunda, att de bestämt förmenade, att denna stabilitet inträdde redan i och med att hrr Gunnar Hedlund, Sam. Norup, Ivar Persson i Skabersjö och Hj. Nilsson i Spånstad vid höstdagjämningstid år 1951 togo plats vid konungens rådsbord.)

Redan i höstas — efter valet alltså — kommo oroväckande tidender. På den s. k. Vesterås riksdag talade löntagarnas representanter pessimistiskt om en andragångsinflation. Herr Sköld beordrade i samma veva det ryktbara 4 procents lånet, motiverande detsamma med nödvändigheten att »uppsuga och binda likvida medel till avsevärt belopp», allt i inflationsbekämpande syfte.

Och så kom alltså budgetförslaget. Reverenter talat utgör det en enda lång dementi på allt valrörelsens stabiliseringsprat. Man behöver inte pas-

sera många sidor i finansplanen för att få ett klart begrepp om hur nära vi äro den punkt, där fördämningarna hota att brista. Enbart upplysningen att det statliga lånebehovet nedpressats med 70 procent säger åtskilligt. »Problemen ha nått en krisartad spets, som vi hittills inte upplevat sedan produktionsresurserna kunnat tas i anspråk till nära hundra procent», skrev LO-organet Aftontidningen, som är en smula mera obundet och mindre partiofficiellt än den i samma fastighet på Norra Bantorget producerade morgonkollegan. På den andra kanten bedyrade SAF:s publikation Arbetsgivaren, att »finansministerns stoppsignal är röd som en stinsflagg».

Herr Sköld är barsk mot både företagsamheten och löntagarna. Den förra får sig en överhalning för en alltför stark aktivitet och en alltför livlig investeringsbenägenhet. Inom landet ökar efterfrågan för såväl konsumtions- som investeringsändamål, säges det, och »pressar mot gränserna för våra resurser». »Om detta får fortgå», framhåller finansministern, »hotar en överansträngning av landets ekonomi».

Efter ytterligare en del meningsyttringar av liknande innebörd anser finansministern tiden vara inne att kungöra, att en åtstramning i företagsbeskattningens avskrivnings- och värderingsregler bör genomföras, »så att denna bättre än nu anpassas till stabiliseringspolitikens krav». Att företagsbeskattningen, varom propositionen väntas i mitten av februari, blir en av de stora kontroversiella frågorna vid årets riksdag behöver nog inte särskilt understrykas.

Löntagarna för sin del varnas mot att i avtalsförhandlingarna spänna bågen för högt. »I fråga om betingelserna för en allmän höjning av lönenivån bör det klart sägas ifrån», heter det, »att utrymmet är ytterst begränsat.» Och statsrådet hänvisar i det sammanhanget till den framlagda nationalbudgeten, vilken tyder på att man redan vid oförändrad lönenivå får räkna med ett mindre underskott i bytesbalansen gentemot utlandet. Detta är naturligtvis ägnat att inge bekymmer, eftersom ansträngningarna alltjämt måste vara att fylla på valutareserven för att härigenom förstärka vårt lands motståndskraft mot störande fluktuationer från världsmarknaden och mot de särskilda påfrestningar, som kunna möta vid en allmän övergång till fri konvertibilitet.

Admonitionen mot löntagarna utlöses i följande knall: »Om det svenska folket beviljar sig för höga inkomster, uppkommer ett internt efterfrågeöverskott, som leder till en allmän glidning uppåt av prisnivån och andra desorganisationsföreteelser i det ekonomiska livet.» (Den uppmärksamme läsaren tycker sig nog känna igen dessa formuleringar. Han har mött dem ganska ofta de senare åren, ehuru, så vitt känt, just icke framförda från den politiska meningsriktning, som finansministern företräder.)

Detta gällde alltså den enskildes ansvar för den uppkomna situationen. Det allmännas del i samma ansvar gick finansministern förbi med anmärkningsvärt lätt hand. Tämlichen litet säges i finansplanen om vad den förda penningpolitiken betytt för dagens spänningsfyllda läge. Med ett målmedvetet utnyttjande av till förfogande stående penningpolitiska medel skulle vi dock icke ha glidit så långt ut på branten som där vi befinna oss.

Finansministern manar nu ivrigt till sparsamhet i den offentliga hushållningen och serverar bland annat kommunerna en breddside för deras bristande ekonomiska förtänksamhet. Mycket bra! Synd bara att inte den attityden intagits under de år, som ligga bakom oss. Nu tala de s. k. automatiska utgiftsstegringarna sitt bistra språk om följderna för statsverkets del av tidigare försummelser. Dessa automatiska utgiftsstegringar, vilka alltså inträda utan att riksdagen fattar ett enda nytt beslut av utgiftskrävande natur, äro i årets budget upptagna till 457 miljoner kronor. Enligt den nothinska utredningen räknades med en väsentligt mindre automatisk utgiftsstegring för nästa budgetår, nämligen totalt cirka 275 miljoner kronor.

Om alltså admonitionerna till företagsamheten och löntagarna — som »Medborgaren» påpekar — kunna liknas vid finansministerns käpp, må törhända löftet om vissa skattesänkningar få representera hans morot, churu gunåssåvisst en ganska mager och vissen liten morot, framräckt till den tålmodige svenske Grälle.

Med skattesänkning menas i detta sammanhang resultatet av det förenkla deklarationsförfarande, som planeras. Den omedelbara effekten innebär enligt ännu icke definitiva beräkningar ett s. k. inkomstbortfall för staten av omkring 120 miljoner kronor per år och en minskning av skatteunderlaget för kommunerna motsvarande en skatteinkomst av cirka 105 miljoner kronor per år vid gällande genomsnittliga utdebitering, summa 225 miljoner kronor alltså. Det är ju pengar det med, men mot bakgrunden av ett samlat skatteuttag på inkomst och förmögenhet i årets riksstat på 4 840 000 000 kronor förefaller summan inte särskilt överväldigande.

I fråga om ytterligare vandring på skattesänkningens vägen lovar herr Sköld ingenting bestämt. Han säger sig visserligen ha för avsikt att i sinom tid hemställa, att förslag till en allmän skattesänkning med tyngdpunkten lagd på de mindre inkomsttagarna förelägges 1956 års riksdag, men tillfogar försiktigtvis »så framt de samhällsekonomiska förhållandena icke lägga hinder i vägen». Den som lever får se. Med någon liten omformulering av ett känt historiskt yttrande, är det kanske bäst att säga: »Förliten Eder icke uppå finansministrar!»

Fortsatta I en förestående artikel om världspolitiken under 1954 **frågetecken.** måste professor Torvald Höjer stanna vid den omröstning i franska nationalförsamlingen på tröskeln till årsskiftet den 30 december, då London- och Parisfördragen ratificerades med en så ringa majoritet som 287 röster mot 260, dvs. *icke* det absoluta flertal på 314, som skulle behövas, därest mot förmodan franska »republikens råd» ville använda sitt suspensiva veto för att votera nej. Sedan dess har den s. k. utvecklingen icke stått stilla, så mycket mindre som för många utomeuropeiska stater, särskilt den största, det röda Kina, vilka nu äro med i den »planetariska» storpolitiken, ett nytt år börjar på annat datum. Enär icke heller den hedniska Sovjetunionen fäster någon vikt vid den kristliga kalenderns märkesdagar, mista alltmer för Västerlandets stater helgerna sin tidigare betydelse som vilopausar även för kabinetten och förvandlas genom fortskridande sekularisering till konventionella semesterdygn.

De frågetecken för Västunionens tillkomst med västtysk suveränitet och upprustning samt spänningen mellan USA och det röda Kina, med vilka det gamla året slutade, ha under loppet av januari 1955 icke blivit besvarade. I förstnämnda fall ha utsikterna onekligen ljusnat, vilket däremot icke kan sägas om det andra.

För många iakttagare begynner det bli klart, att Mendès-France för priset fred i Indokina vid Genèvekonferensen i somras måste ha lovat Molotov och Chou En-lai att gå emot Europaarmén. Till denna hade han också tidigare förhållit sig rent passiv; han gjorde alltså icke våld på sin personliga övertygelse. Men efter det nya »München», som då kom till stånd, med kommunistisk infiltration av Syd-Vietnam som fullbordat faktum före valen 1956 i perspektivet och efter avslaget på Europaarmén i Nationalförsamlingen den 30 augusti, varvid ett av Mendès-France begärt förtroendevotum hade kunnat rädda den, synes Mendès-France ha hållit sin utfästelse och fått fria händer att verka för Brysselpaktens restaurering som underlag för att på annat sätt förverkliga Bonn- och Paristraktaterna. Den 30 ovannämnda december ställde han också kabinetsfråga samt infriade därmed sina förpliktelser mot London och Washington.

Visserligen kombinerade han Bonns godkännande av den nya Saarstatuten som villkor för Frankrikes ratificering, vilket vållat Adenauer mycket huvudbry. Men vid sina samtal under mitten av januari med kollegerna Scelba i Rom och Adenauer i Baden-Baden har han icke på samma sätt förknippat sitt projekt att utbygga det i Parisfördragen stipulerade gemensamma organet för standardisering, kontroll och distribution av vapentillverkningen till en »rustningspool» av avsevärt vidgad kapacitet och kompetens med franskt samtycke till traktaterna. I Paris sammanträdde den 17 januari delegater för de av Västunionens sju europeiska stater till en konferens för att diskutera detta organs utformning. Härvid lär Mendès-France ha fått fränfalla sitt önskemål att »rustningspoolen» skulle få sitt ord med i laget jämväl vid fördelningen av de amerikanska vapenleveranserna och »off-shore»-beställningarna till sina allierade, vilket Washington bestämt motsätter sig. Riksekonoministern professor Ludwig Erhards närvaro som ordförande för den västtyska delegationen anses också garantera att rustningspoolen icke får sådan konstruktion att den ensidigt gynnar Frankrike och diskriminerar Västtyskland under förevändning att på så sätt bättre kunna övervaka den västtyska krigsmaktens uppväxt. Härutinnan kan Erhard räkna med bistånd från Storbritannien och Beneluxländerna, som icke ha haft något till övers för en utbyggnad av nämnda organ.

Alla kalkyler att vägen nu är banad för Västunionens tillblivelse kunna dock kullkastas om Mendès-France störtas av de starka krafter inom fransk inrikespolitik, som vilja komma honom till livs. Stora svårigheter upptornas också för hans fortsatta maktutövning. Efter socialisternas avslag att medverka i ministären har han ingen pålitlig parlamentarisk majoritet inom Nationalförsamlingen. Budgeten är som vanligt ännu icke slutbehandlad, vilket stjälpit flera föregående regeringar. Pacificeringen av Tunis har lyckats på ytan, men nationalistpartiet kräver ytterligare eftergifter, som förhindra underhandlingar om den tillstadda inre autonomiens gestaltning. Den stora mängd fransmän, som i egenskap av små-

handlare, vinodlare, restaurangägare och brännvinsbrännare reagera mot hans planer på ekonomisk rationalisering och energiska nykterhetsreformer, äro i färd med att ute i landet organisera en folkrörelse, och valet av den katolske folkrepublikanen Schneiter till Nationalförsamlingens talman ådagalägger dessa antipatiska stämningars parlamentariska styrka. Men Mendès-France är en mycket skicklig taktiker och när han efter nyåret kungjorde sin avsikt att ifråga om valsättet återgå till majoritetssystemet med enmansvalkretsar, som under hela republikens tid i synnerhet gynnade de borgerliga radikalerna, och därjämte låtit antyda att ett nyval *kan* komma före 1956, kastade han ut ett tvedräktsäpple mellan och inom partierna, vilket under trycket av ett förnyat krav på förtroendevotum måhända förmår hålla honom flytande.

I alla händelser tycks Molotov, som det heter i London, ha bottenskratpat sina resurser att med noter diplomatiskt påverka fransmännen mot Västunionen. I stället vänder han sig nu mot västtyskarna med lockelsen att ett nej till Parisfördragen skulle bana väg för Tysklands återförening, av vilken populära paroll Ollenhauers socialdemokrater icke försummat begagna sig i sin envetna strid mot ratificeringen.

Horoskopet för den närmaste framtiden i Fjärran östern är lika osäkert. Men Dag Hammarskjöld gjorde sin plikt, där han efter F. N:s generalförsamlings, med undantag av kommunistblocket och några nedlagda andra röster, hart när enhälliga protest före jul mot fängslandet av de elva amerikanska flygarna begav sig till Peking för att resonera med Chou En-lai — med vilket resultat är ännu i detalj okänt. Emellertid påminna förhållandena i Kommunistkina med dess rättslöshet och terror så mycket om tillståndet i Vilda Västern under den värsta pionjärtiden att kritiken i USA merendels tagit den bekanta uppmaningen på en krog i Colorado: »Skjut ej på pianisten, han gör så gott han kan!» till förebild. »Senatören för Formosa», William Knowland från Californien, republikanernas gruppleddare i senaten, kände sig kanske spela samma roll som det lilla barnet i H. C. Andersens saga om Kejsarens nya kläder, då han genast betecknat Hammarskjölds mission som misslyckad.

President Eisenhower yppade genast sin grämlöse över att flygarna icke blivit befriade, men han och liktänkande republikaner ävensom den demokratiska oppositionen ha varit mera återhållsamma. Dulles åter har hotande inskräpt, att därest State Departments hänvändelse till FN i flygarefrågan artar sig till ett öppet fiasko, USA måste överväga andra metoder för att nå sitt mål. Dessa bistra tonfall höras vid en tidpunkt, då Peking är i färd att som upptakt till en allmän offensiv mot Formosa sätta sig i besittning av de av Chiangs styrkor garnisonerade öarna utanför Kinas fastland. Av dem har USA åtagit sig att försvara endast de ur strategisk synpunkt viktigaste, men Eisenhower har lämnat osagt vilka.